

Oponentský posudek na habilitační práci

Název habilitační práce: Čas, tělo a tělesnění

Autorka: PhDr. Helena Kalábová, Ph.D.

Předkládaná habilitační práce jde v myšlenkové a vzdělanostní linii autorky, Heleny Kalábové, strmě nahoru. Kdo zná její dosavadní dílo, nemůže než souhlasit, neboť v něm zúročuje veškerou svou dosavadní rozsáhlou publikační činnost zaměřenou především na filozofické, antropologické, psychologické, pedagogické a medicínské kategorie - Tělo a čas; Trojí role ženy; Chronický únavový syndrom – onticita a ontologie nemoci a bezpočet odborných článků v monografiích atd.

Helena Kalábová tak rozehrává široké multidisciplinární přístupy na nejvyšších kvalitativních stupních, což se odráží právě v této habilitační práci. Její úctyhodný rozsah (200 stran textu a 222 zdrojů) svědčí o tom, že do úrovně habilitační práce takového charakteru nelze dospět ze dne na den, ale v průběhu několika let. To je první poselství této práce, jež k nám autorka vysílá. Druhým poselstvím je její obsahová náplň, strukturovaná do sedmnácti kapitol organicky na sebe navazujících. Všeми kapitolami prolíná duch filozofů starověkých i dnešních. Na současných českých filozofech spočívá celá habilitační práce, a jejíž jednotlivé pilíře tvoří Jan Patočka, Radim Palouš, Anna Hogenová, Naděžda Pelcová, Jan Sokol, Václav Bělohradský a další. Ze světových filozofických myslitelů autorka snad nevynechává žádného významného filozofa Aristotelem a Platónem počínaje, přes Kanta a německou klasickou filozofii až po filozofy posledních desetiletí, jakými jsou Fromm, Foucault, Wittgenstein, Scheller, Merleau-Ponty a jiní. Nicméně, jak sama autorka zdůrazňuje, rozsáhlý a pevný fundament její habilitační práce tvoří filozofie Edmunda Husserla, Martina Heideggera a právě i Jana Patočky a Anny Hogenové.

Není účelem oponentury analyzovat jednotlivé kapitoly habilitační práce; ty ostatně tvoří kompaktní celek, a bylo necitlivé tuto celistvost porušovat. Je však nabíledni, že habilitační práce není jen filozofickým pojednáním o tělu a tělesnění v časoprostoru, burcuje totiž v baumanovském a hogenovském stylu proti konzumerismu současnosti, ba co víc, naznačuje i příští vývoj následující po době postmoderní, s níž polemizuje tzv. new reality. Autorka je zde inspirována myšlenkovým posunem v posledních letech v USA, v Německu a i jinde; obírá se úvahou o odklonu od postmoderny k tzv. new reality. Je pro ni zřetelné, že postmoderna, která odvrhla skutečnost neboli pravdu a nahradila ji interpretací, je v poslední době považována za něco, co stálo na počátku mnoha dnešních zel a může v něm i pokračovat. Od počátku sedmdesátých let minulého století jsou Lyotardovy, Derridovy a Foucaultovy myšlenkové konstrukce bagatelizovány ve známé: „každý má pravdu. Pravda je banální a všechny interpretace jsou si rovny“. New reality naopak tvrdí, že skutečnost (pravda) existuje a že se musíme snažit k ní přibližovat, přesně ji pojmenovat, a proto podobné hrátky na skutečnost zatracuje a odvrací se od nich.

S novou realitou počítá i Maurizio Ferraris (1956) oproti dvěma základním dogmatům postmoderny (veškerá realita je společenskou konstrukcí a je nekonečně zmanipulovatelná; a solidarita je důležitější než objektivita). Proti tomu staví názor, že všechny filozofie, které jsou hodny tohoto jména, se musejí měřit realitou; jinak jde o neplatnou hru, protože každá dekonstrukce bez rekonstrukce je neodpovědná.

A tak se autorka habilitační práce, vědoma si současné situace, doslova probíjí mohutnou armádou filozofů a jejich myšlenkových proudů, aby naznačila v labyrintu a chaosu současného světa smysl výchovy a vzdělávání pro následující období nové (tvrdé) reality, v níž by byl každý jedinec schopen nacházet cestu k vyšším hodnotám v duchu heideggerovského pojetí dopřednosti vlastního pohybu, bez možnosti zajištěnosti a ve vystavenosti nemožnosti opaku.

Proto autorka habilitační práce „Čas, tělo a tělesnění“ vysvětluje fenomenologické hledisko pohledu na tělo a čas v existenci člověka na filozofických základech E. Husserla a M. Heideggera, jak je z hlediska ontologického chápána existence člověka. Podstatná je pro ni blízkost ve vztahu člověka k sobě samému, k druhým lidem a k celku světa. Celkový obsah práce tak vrcholí optimistickým závěrem, jehož základem je bytostné navrácení k podstatě existence člověka a k povinnosti oborů člověkem se zabývajících, k možnosti žití v intervenčních oborech a v řešení psychosociální aktuálnosti jedince, rodin a společenství v sociální práci.

Závěr habilitační práce vyúsťuje v poslední poselství autorky, v němž dominuje snaha po komplexním poznání osobnosti člověka, jehož výslednicí je starost a péče o člověka jako smysluplná podmínka jeho vlastního časování. Tuto starost lze vnímat jako fenomén, aby působila v autentickém obsahu, nikoliv neautentickém, jehož atributy jsou falešnost, nepravost a neúčelnost.

Oponent je přesvědčen, že se jedná o ojedinělou studii, které zajisté předcházela nezměrná příprava teoretická a mravenčí badatelská práce. Bez takového úsilí by se věda neposouvala vpřed a platí to i o filozofii, jedné z nejobtížnějších společenských disciplín. Zvláštní pozornost si zaslouží i citáty filozofů, uvozující jednotlivé kapitoly.

Závěr: Habilitační práci PhDr. Heleny Kalábové, Ph.D. lze hodnotit jako hotový filozofický traktát splňující nejvyšší parametry a kritéria na habilitační práce kladená. Jde o mimořádně zdařilé dílo v oblasti filozofie, k níž se přimykají další společenské disciplíny. Je cenným přínosem nejen pro filozofii, ale i pro psychologii, pedagogiku, sociologii, antropologii a další vědy. Oponent si dovoluje vyslovit názor, že tato práce se stane pevnou součástí filozofických čítanek a obohatí je o netradiční přístupy, jež autorka avantgardně zvolila.

Habilitační práci doporučuji z výše uvedených důvodů k obhajobě.

V Brně 21. dubna 2017.

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.